

non erant » de Myster. c. 9. Id autem certe magis proprie dicitur, si maneat aliquod reale internum utrius termino totali. In conversione eucharistica hoc *commune tertium* reale (species panis et vini) reperiri, Pallavicinus utique fatetur et ipse (l. c. n. 259.). Realitas obiectiva huius *tertii communis* seu specierum tum ex hac ratione conversionis *magis propriae* suadetur, tum ex aliis argumentis suo loco demonstrabitur.

Sicut haec quatuor, quae enumeravimus, requiri ita eadem sufficere atque *sola* requiri ad veram conversionem, fere non aliter quam ex analysi communis notionis, qua omnes concipiunt conversionem, demonstrari et, si lubet, inductione confirmari potest.

Corollarium 1. Terminus totalis *a quo* in conversione non *annihilatur*. Imo neque terminus formalis *a quo* rite dici potest *annihilari*; non enim simpliciter desinit subtracta conservatione divina, sed desinit ad exigentiam actionis, qua ponitur terminus *ad quem*; nec desitio est in nihilum, sed ad hoc directa, ut sit aliquid aliud.

Corollarium 2. Ens simplex, in quo nec partes ullae sint, nec ulla accidentia separabilia, non potest esse terminus *a quo* huiusmodi conversionis *magis propriae dictae*, quia licet tale ens creatum possit desinere secundum se totum, non tamen potest desinere ita, ut aliquid eius sive accidentium remaneat tamquam *tertium commune* utrius termino.

THESIS XIV.

Demonstratio dogmatis de transubstantiatione ex traditione divino-apostolica, ut ea exhibetur in universitate et antiquitate consensus christiani.

« Supposita conversionis notione quam saltem in confuso omnes cipinnt, affirmandum est, in divina revelatione contineri modum ipsum, quo in Eucharistia praesens fit corpus et sanguis Domini per conversionem totius substantiae panis et vini in pretiosum corpus et sanguinem; tum enim 1°. universitas consensus, quando primum orta est innovatio; tum 2°. antiquitas consensus eiusdem ex Patrum scriptis et Liturgiis omnium Ecclesiarum manifesta hoc dogma una cum altero praesentiae realis ab Apostolis traditum esse demonstrat. Quae quidem utraque demonstratio contra fallacias Professoris Anglicani D. Pysey speciatim vindicatur. »

Duplex praemittenda est animadversio. Quamvis in primis absentia substantiae panis ac vini in ss. Eucharistia, et modus quo desinat panis ac vinum per transubstantiationem, per se dogmata sint distincta (th. XII.), cohaerent tamen inter se ita, ut cum haereticis de priori potissima sit controversia, et illo demonstrato etiam dogma alterum iisdem omnino testimoniis facillime persuadeatur. Unde non fas quidem est cum Pistoriensibus commendare silentium de transubstantiatione, proposito tantum dupli dogmate de praesentia reali corporis Christi et de absentia substantiae panis; attamen certum omnino est, veteres omnes Doctores ac theologos qui docebant desitionem substantiae panis ac vini, etiam docuisse transubstantiationem. Illa ergo panis ac vini desitio maxime nobis in hac thesi pree oculis habenda est. Alterum est quod animadverti debet, fidem universalem totius antiquitatis christiana in realem praesentiam corporis et sanguinis Domini in superioribus demonstratam hic a nobis praesupponi. Polemice ergo hic non disputamus cum Sacramentariis negantibus realem praesentiam, qui ad hanc suam negationem in omnibus testimoniis Scripturae ac Patrum praedicationem *corporis et sanguinis*

Domini detorquere coguntur, ut iis tantummodo signum aut virtutem aliquam derivatam a corpore Christi exprimi contendant. Sed disputatio praesens est directe cum iis, qui concedunt ex verbis Christi Domini, saltem ex verbis institutionis, et secundum doctrinam Patrum, praesens fieri et esse in Eucharistia ipsum reale ac substantiale corpus Domini; simul vero contendunt, substantiam panis manere et cum pane aut sub pane esse corpus Christi, adeoque negant fieri hanc praesentiam per transubstantiationem. Quamvis enim verum sit, testimonia omnia demonstrantia transubstantiationem demonstrare eo ipso etiam praesentiam realem, et testimonia saltem pleraque et potissima demonstrantia realem praesentiam etiam demonstrare transubstantiationem, est tamen ad utramvis demonstrationem alia atque alia consideratio necessaria. Non possunt quidem adversarii quibuscum nunc agimus, impugnare testimonia demonstrantia transubstantiationem, quin vel inviti simul impugnent eorum efficaciam ad demonstrandam realem praesentiam, ut Anglicano Doctori Pusey (1) apertissime accidisse videbimus; hoc autem ipsum argumentum est luculentum, dogma realis praesentiae non solum abstracte contineri in revelatione, sed una cum modo, quo praesentia efficiatur per transubstantiationem; nec tamen hoc impedit, quominus possit ac debeat a nobis presupponi veritas realis praesentiae, quam iam demonstravimus, et quam adversarii se ultiro concedere profitentur. His praenotatis ad theses probationem accedimus.

I. In primis luce meridiana clarius constat, tempore quo Berengariana haeresis orta et damnata est, saeculo XI. inquam ac deinceps usque ad innovationes Wicleffi ac Protestantium hanc fuisse fidem ac professionem universae Ecclesiae (dicamus interim occidentalis), quod in Eucharistia non est amplius substantia panis et vini, sed haec substantia desiiit per conversionem in corpus et sanguinem Domini.

1°. Sive Berengarius reipsa fuerit in sententia Sacramentiorum (2), sive posteriori saltem tempore admissa

(1) The doctrine of the real presence as contained in the Fathers etc. 1855.

(2) Opus Berengarii de Sacra Coena repertum a Lessing ostendit,

reali praesentia solum negaverit absentiam substantiae panis ac vini, et proinde substantiae conversionem; certum est, illum saepe negationi huic posteriori maxime institisse. Iam vero vix dum innotuerat eius doctrina, undique clamatum est contra innovationem haereticam et contra perversionem catholicae doctrinae non solum quoad primum caput, sed etiam et maxime quoad caput alterum. Scripserunt contra eius haeresim in Gallia, Anglia, Italia Hugo Lingonensis, Adelmannus Brixiensis Episcopus, Durandus Abbas Troarnensis, Lanfrancus, Deodvinus, Guitmundus Aversanus Archiepiscopus, Guillelmus s. Theodorici Abbas, Algerus etc.; Concilia contra eandem coacta sunt plura in Gallia et in Italia. In his autem sive scriptis singulorum, sive synodorum sententiis praesertim posterioribus, ubi post tot hominis fraudes vel certe repetitos errores professio fidei clarior exigenda videbatur, non minus negatio transubstantiationis quam ipsius praesentiae realis condemnatur ut contraria fidei totius Ecclesiae et haeretica.

Status totius quaestions optime intelligitur ex libro B. Lanfranci de Corpore et Sang. Domini. Confutans Lanfrancus libellum Berengarii, quo is suam professionem fidei in Concilio Romano sub Nicolao II. editam retractaverat, ipsa refert eius verba, ex quibus apparet, haereticum ipsum intellexisse, communem catholicorum fidem et professionem a se in Concilio editam non minus ad transubstantiationem quam ad realem praesentiam referri. Ita loquitur Berengarius. « Erat Burgundus (Card. Humbertus, qui in Concilio tradiderat ei professionem subscribendam) in sententia *imo recordia vulgi*, Paschasi atque Lanfranci, minime superesse in altari post consecrationem substantiam panis atque vini. » Respondet Lanfrancus: « cum catholica Ecclesia dividatur in clericalem ordinem atque laicalem, clericalis vero ordo consistat in Episcopis ac reliquis Christi sacer-

eum negasse etiam realem praesentiam, de qua eius haeresi dubitarunt Mabillon, Martene etc. Vide Staudenmair Philosophie des Christenthums p. 605. 606. Sectatores Berengarii consentiebant omnes in neganda transubstantiatione; sed de reali corporis Christi praesentia inter se erant divisi, vel saltem non omnes uno modo loquebantur, ut testis est Guitmundus mox citandus.

dotibus, aliisque diversarum dignitatum ecclesiasticis personis, *hos autem omnes praeter paucissimos schismaticos hanc fidem tenere manifestissimum sit*, rectius dixisses: erat autem Burgundus in sententia catholicae Ecclesiae, sed non in mea meorumque sequacium, qui maluimus nos ab ea superbe separare et contra eam ad nostram perniciem schisma facere, quam humiliter membra eius esse et communem cum ea fidem salubriter retinere... Nicolaus Papa comperiens, te docere, panem vinumque altaris post consecrationem sine materiali mutatione in pristinis essentiis remanere, concessa tibi respondendi licentia, cum non auderes pro tuae partis defensione aliquid respondere, pietate motus ad preces tuas praecepit tradi scripturam tibi (professionem fidei), quam superius posui » Lanfr. c. 4. 5. Lege ibi reliqua Bibl. Max. PP. T. XVIII. p. 763. sqq. Guitmundus haeresim Berengarianam contrariam fidei catholicae distinctius describit. « Berengariani omnes quidem in hoc convenient, *quia panis et vinum essentialiter non mutantur*, sed ut extorquere a quibusdam potui, multum in hoc differunt, quod alii nihil omnino de corpore et sanguine Domini sacramentis istis inesse, sed tantummodo umbras haec et figuram esse dicunt; alii vero rectis Ecclesiae rationibus cedentes, *nec tamen a stultitia recedentes*, ut quasi aliquo modo nobiscum esse videantur, dicunt *ibi corpus et sanguinem Domini revera sed latenter contineri*, et *ut sumi possint, quodammodo, ut ita dixerim, impanari*. Et hanc ipsius Berengarii subtiliorem esse sententiam aiunt» l. I. De Corp. et Sang. Domini Bibl. Max. PP. l. c. p. 441. Utrosque deinde refellit tamquam haereticos dissidentes a fide universalis. Singillatim l. III. p. 460. agit contra posteriores, non iam quasi docuissent assumptionem hypostaticam panis, sed unice ex ea ratione illos *ut haereticos damnat*, quia asserunt *panem et vinum manere una cum corpore et sanguine Domini*, atque adeo negant transubstantiationem. « Qui, inquit, rationibus Ecclesiae expugnati iam quidem negare nequeunt substantiam corporis Christi cibo inesse Dominico, *panem tamen et vinum per verba salvatoris in carnem eius et sanguinem verti nequaquam credentes*, sed *Christum pani et vino commiscentes tam-*

quam subtiliori ratione haeresim alteram condiderunt. » Imo p. 462. hos impanatores aliquo modo nequiores esse dicit ipsis negantibus realem praesentiam, « qui nequiores nequissimis fratres suos umbraticos (asserentes umbram dum taxat et figuram corporis Christi in sacramento) pree se iustificaverunt... et munitam undique catholicam pietatem bestialiter obstinati ob hoc tantum oppugnare videntur, ne ab ea victi esse videantur. » Confer etiam Hugonem Lingonens. Bibl. Max. PP. l. c. p. 417. sq.; Durand. Troarn. ibid. p. 420. sqq.; Guillelm. s. Theodorici Bibl. PP. Cisterc. T. IV. p. 134; Algerum Bibl. Max. T. XXI. p. 251. sqq. Professionem deinde fidei a Berengario editam sub Nicolao II. fuisse ab ipsomet haeretico intellectam ita, ut per eam damnaretur negatio transubstantiationis paulo ante vidimus. In professione alia eaque postrema in Concilio Romano edita sub s. Gregorio VII. anno 1079. iussus est profiteri diserte dogma conversionis substantialis. « Ego Berengarius corde credo et ore profiteor, *panem et vinum, quae ponuntur in altari, per mysterium orationis et verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram et propriam ac vivificantem carnem et sanguinem Iesu Christi* » (Harduin. T. VI. p. 1585.).

Porro in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. posita est transubstantiatio sub ipso hoc nomine in professione fidei catholicae. « (Iesu Christi) corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continentur, *transubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem potestate divina.* » In Lugdunensi II. professio fidei oblata imperatori Michaeli Palaeologo, et ab eo probata nomine orientalium sub auctoritate ac sanctione Concilii idem directe edicitur: « eadem Romana Ecclesia credit et docet, quod in sacramento *panis vere transubstantiatur* ($\alpha\lambdaηθως μετουσιουται$) *in corpus et vinum in sanguinem Domini Nostri Iesu Christi.* » In Concilio Constantiensi et in Bulla Confirmationis Martini V. damnati sunt articuli Wicleffi, quorum tres primi pertinebant ad negandam transubstantiationem; in Florentino decreto pro Armenis iterum catholica doctrina confirmata est: « *substantia panis in corpus Christi, substantia vini in sanguinem convertuntur,*

ita tamen quod totus Christus continetur sub specie panis et totus sub specie vini." Definitio igitur Tridentina non est nisi solemnis et clarissima expressio antecedentis sensus ac consensus Ecclesiae totius.

2°. Iam de consensu omnium theologorum nihil opus es-
set dicere, nisi nos cogeret incredibilis fallacia Doctoris An-
glicani Pusey (1), qui audet affirmare, usque ad saec. XV.
iniens opinionem, quod substantia panis ac vini remaneat
in sacramento, fuisse liberam, imo adeo visam fuisse alien-
nam a periculo haereseos, ut potius haberetur commodior
ad praecavendas difficultates (l. c. p. 31.) (2). Quomodo
probat assertionem tantae absurditatis, quantae iam ex paulo
ante dictis apparet? Appellat ad eos, contra quos tamquam
haereticos scripsit Guitmundus; tum ad Rupertum Abbatem
Tuitiensem, cuius sententiam alii aliter interpretantur; ad
Innocentium III. de Sacrif. Missae l. IV. c. 9; porro ad
s. Thomam in l. Cor. XI. Lect. V; ad s. Bonaventuram,
Durandum, Ocam, Scotum, Petrum Alliacensem, Caietanum,
Hurtadum. Estne horum aliquis, qui negaverit desitionem
substantiae panis ac vini eiusque conversionem in corpus et
sanguinem Domini? Nullus, fatente ipsomet Doctore Pusey,
si excipias illos haereticos a Guitmundo confutatos et Ru-
pertum ex aliquorum interpretatione, qui tribuunt ei op-
inionem absurdam unionis hypostaticae panis cum Christo.
Quo ergo pacto homo Anglicanus pervenit ex horum aucto-
rum doctrina ad illam suam mirabilem conclusionem, fuisse
usque ad saeculum XV. hanc de transubstantiatione que-
stionem liberae disputationis?

In primis ait, hos Doctores commemorare sententiam pu-
tantium substantiam panis manere, nec tamen eam damnare

(1) Quae in sequentibus contra huius Professoris Anglicani disputa-
tiones dicturus sum, omnia iam tradideram anno 1865. in lectionibus li-
thographice editis, ex quibus pleraque auctori catholico, qui eundem Pusey
invicte confutavit, usui fuisse gaudeo.

(2) The remaining then of the elements in their natural substances
was an open question at the beginning of the XV. century, and, so far
from being supposed to involve any bad consequence, was rather held
to remove difficulties.

velut haereticam, idque nominatum asserit de s. Thoma (1).
Praeterea insistit modo disputandi Ocam, Durandi, Scoti,
Alliacensis, qui fatentur coexistentiam panis cum corpore
Christi esse *possibilem*; transubstantiationem non posse de-
monstrari ex Scriptura; multis difficultatibus non futurum
fuisse locum, si substantia panis remaneret; nominatum haec
tribuit Scoto (2), qui insuper transubstantiationem solum
admisisse dicitur ut opinionem communiorum. Insuper sae-
culo adhuc XVI. Caietanus commemorat catholicos, qui ver-
bis tantum non re admittant conversionem panis, et Hur-
tadus saeculo XVII. cum aliis defendit *possibilitatem* coe-
xistentiae panis cum corpore Christi. Haec Anglicanus dis-
putator oratione bene longa et egregie composita ad fallen-
dos homines in principiis doctrinae catholicae, in historia
dogmatis et in ipsa historia litteraria parum versatos.

At illi assertores remanentis substantiae panis et vini
a Guitmundo confutati, ad quos D. Pusey appellare audet,
non sunt alii quam haeretici Berengariani, quorum senten-
tiam Doctores synchroni demonstrarunt contrarium fidei
totius Ecclesiae, synodi contra eos habitae condemnarunt
ut haereticam, ipsa oecumenica Concilia Lateranense et Lug-
dunense proscriptionem confirmarunt solemnni professione
transubstantiationis. Sententia igitur damnata horum ha-
reticorum non probat, quod contenditur, opinionem fuisse
liberam; sed demonstrat contrarium argumento tam mani-
festo, ut solum sufficiat ad hominis Anglicani incredibilem
fraudem detegandam.

Rupertus, si revera fuisse in illo errore ei a nonnullis
attributo (3), Oxoniensem nihil iuvaret. Neque enim ipse
potest negare, istam opinionem de assumptione hypostatica

(1) Aquinas mentions and rejects the opinion of the co-existence of
the bread and wine with the Body and Blood of Christ, yet without
calling it heresy. p. 9.

(2) Scotus nearly a century after the Council of Lateran sets down
strongly the principles in favour of the opinion, that the substance of
bread remains 4. dist. 11. q. 3. n. 3.

(3) Vindicavit orthodoxiam Ruperti Gerberon in "Apologia pro Ru-
perto Abate" Paris 1669. p. 263. sqq. Cf. Suarez disp. 49. sect. 2. versus
finem.

panis tam singularem quam stupidam esse haeresim, quae numquam potuit esse permissa liberae disputationi.

Quoad Doctores alios ab adversario citatos sufficiet obiter inspexisse testimonia Innocentii III. et scholae principum s. Thomae, s. Bonaventurae, Scoti.

Innocentius III. is ipse est, qui in synodo oecumenica Lateranensi fidem transubstantiationis profitendam symbolo inseruit. Quomodo ergo Oxoniensis nobis persuadebit, hunc articulum fidei catholicae ab eodem in opere privato de Mysteriis sacramenti Eucharistiae seu de sacrificio Missae habitum fuisse velut liberam opinionem? In loco quem adversarius citat, haec quidem habet Innocentius. « Fuerunt qui dicerent, quod sicut post consecrationem vera panis remanent accidentia, sic et vera panis substantia; quia sicut subiectum non potest subsistere sine accidentibus, sic accidentia non possunt existere sine subiecto, quoniam accidentium esse non est aliud quam inesse. » Innocentii aetate nulli amplius erant, qui haec dicerent; « fuerunt » inquit, nempe fuerunt Berengariani iam pridem damnati. Innocentius ipse, qui in illo libro IV. saepe protestatur, nolle se inquirere aut asserere quae per catholicam fidem certa non habet (1), continuo subiicit lucidam confutationem istius erroris eique veritatem catholicam velut compertam opponit. « Qualem significandi modum habet nomen *accidentis* in philosophica facultate (in subiecto et sine subiecto, album et albedo), talem existendi modum habet *accidens* nominis in *theologica veritate*. Nam sicut hoc nomen *album* significat *accidens in subiecto* id est in adiacentia; sed hoc nomen *albedo* significat *accidens sine subiecto*, id est in existentia; sic ante consecrationem *accidens* est in subiecto, quoniam existit in alio; sed *post consecrationem accidens est sine subiecto*, quoniam existit per se. Transit enim substantia, sed remanent accidentia... Sicut enim ibi substantia corporis (Christi) est, ubi forma (species propria) corporis non videtur, sic ibi forma (species) panis videtur, ubi substantia panis non est. Nec est alias ibi panis nisi caro Christi, quae no-

(1) Vide ibi cc. 8. 12. 15. 16. 19.

mine panis aliquando designatur, iuxta quod Dominus ait: panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita... Non debemus querere naturam in gratia, neque consuetudinem in miraculo » l. IV. c. 9. Porro paulo ante c. 7. possibilitatem conversionis substantiae panis in corpus Christi Innocentius probaverat ex divina omnipotentia creatrice et exemplis aliarum conversionum substantialium, quae factae sunt per miraculum; veritatem autem et realitatem transubstantiationis demonstraverat *ut certam ex verbis institutionis et ex verbis promissionis*. « Sed dixerit aliquis: certus sum omnino, quod valet (Deus convertere panem in corpus Christi), sed non sum certus aliquando, quod velit. Advertat ergo, quod Christus cum accepisset panem benedixit et dixit: hoc est corpus meum. Veritas enim hoc dixit, et ideo verum est, omnino quod dixit. Quod ergo panis fuerat, cum accepit, corpus suum erat, cum dedit. Panis itaque mutatus erat in corpus ipsius, et similiter vinum in sanguinem. » Concludit totum istud caput hac summa. « Sicut corpus Christi quotidie manducatur, et non deficit nec decrescit, ita panis quotidie transit in corpus Christi, sed ipsum corpus nec in aliquo proficit nec accrescit. Non enim de pane vel de vino materialiter (manente materia, quae fuerat panis et vini) formatur caro vel sanguis, sed materia (non sola forma sed etiam materia h. e. tota substantia) panis et vini mutatur in substantiam carnis et sanguinis, nec adiicitur aliquid corpori, sed transubstantiatur in corpus. »

Iam quaeso Pontifex, qui transubstantiationem in oecumenico Concilio inter articulos fidei inseruit et in opere privato ita, ut vidimus, doctrinam catholicam declaravit, qua fronte ab Oxoniensi credulis lectoribus obtruditur velut testis de libertate opinandi in toto hoc dogmate?

S. Thomas haec habet: « Quidam posuerunt, post consecrationem substantiam panis et vini in hoc sacramento remanere. Sed haec positio stare non potest. » Adfert quatuor rationes, et concludit: « unde haec positio vitanda est tamquam haeretica » 3. q. 75. a. 2. In commentario, ad quem appellat Pusey, Angelicus ait, esse impossibile permanere substantiam panis, absque expressa commemoratione